

Kościół św. Mikołaja i latarnia umarłych

2020-11-02

Kontynuując cykl #krakowheritage i spacery po Krakowie szlakiem odnowionych zabytków, przybliżamy historię kościoła św. Mikołaja oraz latarni umarłych przeniesionej tam w 1871 roku z cmentarza przy kaplicy św. Walentego i szpitala trędowatych.

Kościół pw. św. Mikołaja przy ul. Kopernika 9 to jeden z najstarszych kościołów Krakowa. Pierwotną świątynię romańską wzniesiono na tym miejscu w XI wieku – wówczas drewnianą, a w drugiej poł. XII wieku – kamienną. Ówczesna świątynia, składająca się z prezbiterium i nawy przydzielona była benedyktynom z Tyńca, co poświadcza dokument wystawiony przez papieża Grzegorza IX z 1229 roku. Świątynię nazwano kościołem dopiero w 1298 roku, o czym świadczy wpis: „*ecclesia Sancti Nicolai prope civitatem Cracoviensem*” w dokumencie odpustowym z 1298 roku arcybiskupa jerozolimskiego Bazylego.

Kościół od 1327 roku miał status parafialnego i stanowił główną świątynię osady Wesoła. W 1467 roku opat tyński Maciej Skawinka przekazał prawa patronatu na rzecz Akademii Krakowskiej, późniejszego Uniwersytetu Jagiellońskiego, którego Senat posiadał to prawo aż do 1939 roku. W 1529 roku kościół podniesiono do godności kolegiaty.

Na przełomie XIV i XV wieku budowlę romańską rozebrano, a materiał wykorzystano do wzniesienia kościoła w stylu gotyckim, znacznie go powiększając. W obrębie dzisiejszego kościoła pozostały dwunastowieczne reliktury w postaci murów dawnej nawy, eksponowane w kaplicy Matki Boskiej Bolesnej.

Najbardziej dramatyczny okres w dziejach kościoła przypada na drugą połowę XVII wieku, kiedy po ulewnych deszczach budynek został uszkodzony wylewami Wisły, a w kilka lat później, w czasie potopu szwedzkiego, kościół i inne budynki probostwa zostały zupełnie zniszczone. Z uwagi na ogrom zniszczeń odbudowa kościoła trwała długo i obejmowała lata 1677-1684. Wówczas kościół wzniesiono niemal od nowa, w stylu barokowym, wykorzystując stare fundamenty i pozostałe mury. Z tego okresu pochodzi m.in. białokamień elewacji frontowej z figurami świętych, usytuowanymi w półkolistych niszach – św. Piotra przedstawionego z kluczami oraz św. Pawła z mieczem. Uroczystej konsekracji w 1682 dokonał biskup Mikołaj Oborski. Wyposażenie wnętrza pochodzi z drugiej połowy XVIII wieku.

W latach 1891-1893 pod kierunkiem Piotra Nizińskiego – ucznia Jana Matejki – wykonano neorenesansową ornamentacyjno-figurálną polichromię wnętrza. Ostatnia faza rozbudowy kościoła zrealizowana została w latach 1906-1907.

Początek XX wieku to wprowadzenie znaczących zmian zarówno we wnętrzu, jak i w wyglądzie kościoła. Dobudowano drugą nawę boczną od strony południowej, a do prezbiterium – również od strony południowej – dostawiono nową zakrytą z przedsionkami. Autorem projektów przebudowy był architekt Aleksander Biborski.

W latach 70. XX wieku zamurowano dwa okna w prezbiterium, a dawną zakrytą zaadaptowano na kaplicę Matki Boskiej Bolesnej oraz wykonano remont elewacji przemalowując ją na kolor ugrowy.

Świątynia jest orientowana czyli zwrócona prezbiterium ku wschodowi. W taki sposób budowano obiekty sakralne w średniowieczu, bowiem ołtarzem miały „patrzeć” w kierunku Jerozolimy.

Lata 2010-2019 to czas remontu kościoła i prac konserwatorskich. Po stwierdzeniu zagrożeń w zakresie stabilności konstrukcji obiektu, wykonano prace zabezpieczające, a także przeprowadzono remont konserwatorski elewacji kościoła oraz pełną konserwację wnętrza. Wykonanie tak obszernego, a tym samym kosztownego zakresu prac możliwe było przy wspólnym finansowaniu ze środków parafii, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa oraz budżetu miasta.

Środki z budżetu miasta w łącznej kwocie 900 tys. zł przeznaczone były na dofinansowanie w latach 2014-2019 remontu konserwatorskiego elewacji kościoła oraz pełnej konserwacji latarni umarłych – budowli usytuowanej po północnej stronie kościoła. Dotacja stanowiła blisko 80 proc. poniesionych kosztów. W zakresie remontu elewacji było oczyszczenie i konserwacja cegły (nieprzykrytej tynkiem) oraz wątków kamiennych, a także oczyszczenie i konserwacja dachówki na szkarpach.

Latarnia umarłych to pochodząca z XIV wieku kamienna wieżyczka, składająca się z cokołu, sześciobocznego trzonu z arkadkami oraz ostrosłupowego daszku, na którym znajduje się krzyż. Latarnia przeniesiono w 1871 roku z cmentarza przy kaplicy św. Walentego i szpitala trędowatych.

Latarnie umarłych, budowle z kamienia lub cegły, wznoszone były w XII, XIII i XIV wieku na terenach Francji, Włoch, Austrii oraz w Niemczech, Polsce i Czechach. Stawiano je na cmentarzach, przy szpitalach, przytułkach i leprozoriach – wszędzie tam, gdzie obecna była śmierć. Ostrzegały przechodniów przed niebezpieczeństwem zakażenia, a na cmentarzach rozświetlały mrok, w którym mogły kryć się pokutujące dusze i upiory, a niekiedy przestępcy. Bywało, że stawiano je także na skrzyżowaniach ważnych traktów drogowych.

Czy wiesz, że...

- 13 kwietnia 1884 roku w kościele parafialnym pw. św. Mikołaja została ochrzczona Emilia Kaczorowska, córka Marii i Feliksa Kaczorowskich, urodzona 26 marca tegoż roku. Emilia. Po ukończeniu przyklasztornej szkoły prowadzonej przez siostry miłości bożej, wyszła w 1906 roku za mąż, za Karola Wojtyłę. Małżeństwo doczekało się trójki dzieci: Edmunda, ur. 1906 roku, cenionego lekarza działającego w Bielsku, Olgi, która zmarła przy porodzie i Karola Józefa, urodzonego 18 maja 1920 roku w Wadowicach, późniejszego papieża Jana Pawła II.

Kościół parafialny pw. św. Mikołaja na Wesołej w Krakowie jest wpisany do rejestru zabytków pod nr A-77.

Opis został przygotowany w oparciu o dostępne źródła historyczne i parafialne oraz rys historyczny zawarty w programach prac konserwatorskich.

W cyklu [#krakowheritage](#) przybliżamy odnowione krakowskie obiekty. Zachęcamy do spacerowania ich szlakiem i publikowania zdjęć z tych wędrówek w mediach społecznościowych

**Magiczny
Kraków**

z hasztagiem #krakowheritage. Wspólnie pokażmy, że jesteśmy dumni z efektów opieki nad zabytkami naszego miasta. Bądź turystą w swoim mieście – #zwiedzajKrakow i odkrywaj na nowo cenne zabytki.

Chcesz poznać więcej odnowionych zabytków Krakowa? – pozostałe odcinki cyklu #krakowheritage możesz znaleźć [tutaj](#).